

A futballimádó britek a Brexit-referendum idején azt pedzegették, hogy ha a kilépés a sziget-országot a BL-ból való kizárással fenyegette volna, a szavazási eredmény akár meg is fordulhatott volna. Lehet, hogy a foci politika feletti erővel bír? Meglehet. Ha a fociról van szó, a Gazprom is a Bajnokok Ligáját választja szponzorálásra. Az európai futballelit támogatása kifizetődő. A fociban az élenjáró út, a fejlettség maga a BL-fő-tábla. Ennek belátásához nincs szükség sok tudományra. Ellenben ahhoz, hogy miként lehet rövid úton be- és átlátni, hogy egy ország jó vagy rossz, netán valamiféle „semleges” (azaz relatív pozícióját nem befolyásoló) fejlődési úton jár, nos, ehhez kell némi előismeret és intuíció. A jóléthez vezető rövid, evidensen egyszerű, netán „királyinak” nevezhető út ugyanis – sajnos – nem létezik. A belátásnak van talán egy gyors változata, ez pedig a gyakori, de nem turistaminőségben megített utazás fejlett és elmaradott régiók/országok között, amely sok közvetlen tapasztalatszerzésre ad alkalmat. A primer tapasztalatok birtokában talán komolyabb elméleti tételek ismerete nélkül is megértheti az ember a fejlettségbeli különbségeket magyarázó tényezők egy jó részét. A legfontosabb tényezők mindegyikét azonban ezzel a „mezei”, empirikus módszerrel sem lehet igazán jól megragadni. Az egyszerű (kétfalású: jobb vagy rosszabb) értékelést azonban ekkor is könnyűszerrel elvégezhetjük: ha azt kérdezik tőlünk, hogy a külföldi tartózkodás nyomán mi volt az alapérzetünk, fejlettebb vagy kevésbé fejlett vidéken jártunk, el tudjuk dönteni, az összkép bizonyosan kialakul egy summás ítélet formájában, akármelyik égtáj felé vetjük is az irányt. A fejlettség látszik, de érezhető is. Olyan ez, mint amikor az elnémitott tévében meccset nézve el kell döntenünk, magyar vagy egy európai ligás csapat játszik. Ez könnyen eldönthető. Sebb, élvezhetőbb és gyorsabb a játék. A fejlettebb országokban az emberek nyugodtabbak, többet mosolyognak, egymás és a nem megszokott dolgok iránt is nagyobb az empátiakészség. Fogékonyabbak az újra, a „másra”, a modernizáció nem számít ellenségnek még a kifejezetten konzervatív gondolkodásúak fejében sem.

*

A fejlettség és a modernizáció kéz a kézben jár. Mind a két fogalom egy-szerre jelenti a kedvezőnek ítélt technikai, intézményi és gondolkodásbeli változások átvételét úgy, hogy a historikus értékeknek számító kulturális vagy éppen vallási hagyományokat is meg lehessen őrizni. Egy modern és prosperáló nagyvállalat vezetői bizonyosan nem engedhetik meg maguknak, hogy ne a legmodernebb vállalatvezetési technikákat, kommunikációs és motivációs eszközöket használják. De a modern kommunikációs csatornák és új lehetőségek elfogadásában még az igazán konzervatív Vatikán sem tehet másként, ha gyorsan és nagy tömegeket kíván elérni, és Isten földi helytartójának nagy kérdésekben kinyilvánított üzeneteit a hívek százmillióihoz el akarja juttatni. Ettől még a Szentsek nem látszik kevésbé konzervatívnak, de bizonyos ügyekben Róma püspökének is haladnia kell a koral.

A modernizáció sok mindent jelent, de legfőbb jellemzője a gondolkodás fokozatos átalakítása jelentős kérdésekben, alapvetően a tudomány és a technikai haladás által kínált új lehetőségek megragadásával. A vállalatok viszonylag könnyebben tudják magukat „modernizálni”, legalábbis ahhoz képest, amit egy ország, egy nemzetgazdaság modernizációja jelent. Az utóbi sajnos jóval komplikáltabb ügy. Nem nehéz kitalálni: a modernizációs nehézségek egyik fő okozóját az állam szerepeiben, illetve a kormányzás természetében kell keresni. Amit egy vállalat vagy nagyobb szervezet szintjén a modernizáció jelent, azt viszonylag rövid úton be lehet látni/láttatni, és hatékony vezetői struktúrákkal belátható időn belül meg is lehet valósítani. Ugyanezt egy nemzetgazdaság szintjén megvalósítani kifejezetten nehéz,

MAGAS ISTVÁN:

Útelágazás

Válaszút előtt az EU és vele Magyarország

Az EU és vele hazánk is hamarosan útelágazáshoz érkezik. Kevesebb vagy több Európá? Lazább vagy szorosabb integráció? Többben vagy kevesebben együtt az európai projektekben? Ezek a kérdések lesznek napirenden az EU legfőbb döntéshozó testületei előtt, ahol minden tagállamnak színt kell vallania a tervezett átalakítások – nyugodtan állíthatjuk – sorsdöntő kérdéseiben. A hivatalosan felajánlott perspektívák egyáltalán nem magától értetődő útválasztást jelentenek, az átlag európai polgár számára bizonyosan nem, főleg, ha az egyes lehetőségek következményeit is át kell látni. A tudomány a maga részéről tud ugyan kínálni némi esélylatolgatást az útbaigazításhoz, de az új irányt bizonyosan nem ez, hanem az európai politika – döntést közvetlenül megelőző – dinamikája fogja majd kijelölni. Az alábbi írás az útválasztás jelentőségét, valamint a különböző forgatókönyvek és a magyar preferenciák esélyeit veszi számba.

intézményt, technológiát és több generációt – ti. gondolkodásbeli modernizációt – próbára tevő feladat.

Magyarország modernizációs kísérletei pedig még a nehéz esetek között is kitüntetetten problémásnak bizonyultak, amennyiben az eddigi nekirugaszkodások is csak eleve piciny lendülettel bírtak, a külső és belső körülmények mindig szerencsétlenül ellennk hatottak, modernizációs kísérleteink történelmileg is félbemaradtak, az elmúlt másfél évszázadban rendre elvetéltek. Béndek Péter filozófus *Miért sikertelenek a magyar modernizációs kísérletek* címmel közölt (*HVG*, 2017/29. szám, 73. o.), érdekes elemzésében például úgy érvel, hogy „*Magyarország a függetlenségi nacionalizmus miatt választ rendre szszul...*” Az írás kiindulópontja, hogy a politikai elit bármilyen körülmények között is alulteljesített a lehetőségeihez mérten, és ez így van ma is. A kérdés: vajon miért? A szerző (B. P.) a legfőbb magyarázatot abban véli megtalálni, hogy „*a nacionalista fénytörésben mindenféle modernizációs kísérlet maga is »nemzetiellenesség* váltik, hiszen a nemzetek két üdvözött leszámítva mindig a modernizációval szemben határozta meg az uralkodó nacionalizmus”. Eddig B. P. érvelése számomra is rendben lenne azzal a finomítással talán, hogy a modernizációt nem mindig hívták így, a XX. századi szóhasználatban inkább „nyugati orientációnak” nevezték. Ám B. P. proposíciója, miszerint „*a nacionalizmusnak ráadásul egyetlen »bevetett alternatívája van: a szocializmus...*”, viszont erős túlzásnak, durva leegyszerűsítésnek tekinthető, noha az a következtetése, hogy „...*a kettő romboló harcában a magyar versenyképességnek semmi esélye sincsen*”, nos, ez már nehezen lenne cáfolható.

Miért ez a felvezetés a fejlettségről, modernizációról? Azért, mert noha a végeredmény, ti. a fejlettség (vagy annak hiánya) ugyan jól látszik, az oda vezető út/utak egyáltalán nem nyilvánvaló(ak). Az EU várható átalakulási folyamatai nyomán előtűnnek álló útválasztások függvényében nemzetközi versenyképességünk növelésének távlati esélyei jelentik számomra a kulcskérdést. Noha a harcias és romboló nacionalizmussal szembeállítható ugyan a szocializmus, ám ez leegyszerűsítés. Van más lehetőség is: a patrióta nemzetközi integráció, azaz a saját nemzeti, kulturális hagyományai felett éberen őrködő gazdasági-politikai integráció, a modernizációt és haladást reprezentáló nemzeti liberalizmus, mely igyekszik maximálisan kihasználni a nemzetközi gazdasági integrációból származó előnyöket, és igénybe venni azt az „erőforrást”, amelyet a nemzetközi munkamegosztást kínál. Olyan integrációt keres és támogat, amely az értékes, cserére felkínált nemzeti terméket jó áron megveszi, és megfizethető, keresett terméket kínál importra. Svájc, Norvégia vagy Ausztria, Portugália mind vigyáz nemzeti értékeire, de nem mondott le a gazdasági integráció, a közös piac előnyeiről. Az EU-ból kilépő Egyesült Királyság is éppen ezekből az előnyökből szeretne megtartani minél többet. Ezek az előnyök azonban első látásra egyáltalán nem nyilvánvalóak (gondoljunk csak a brit referendum utáni „pánikhangu-

latra”, amikor a kilépés egyes negatív következményei kerültek a választók elé). Márpedig az integrációs előnyök léteznek, a közgazdaságtan tudományában jól dokumentáltak és kellően bizonyítottak. A nemzetközi gazdasági integráció tudományos megalapozottságát Nobel-díjjal kitüntetett munkásságok is garantálják: az integrációelmélet tárgyában James Meade (1977), az optimális valutaövezetről Robert Mundell (1999) munkája, a nemzetközi kereskedelem gravitációs modelljéhez kötődően Paul Krugman (2008) munkássága.

A nemzetközi kereskedelem és a termelési tényezők (tőke, munka) áramlása szó szerint gazdagítanak abban az értelemben, hogy a csere, az áramlás után mindkét fél jobban jár, igaz, nem feltétlen azonos mértékben. A megszerezhető integrációs előnyök tipikus változatát valahogy úgy kell elképzelni, mint amelyet anélkül termelődik ki, hogy a résztvevőknek új, pótlólagos erőforrást (tőkét, munkát) kellene bevonniuk a folyamatba. A jobb nemzetközi munkamegosztási és kereskedelmi lehetőségek kitermelik ezeket az előnyöket, és az integrációs térség egésze is gazdagodik a jobb munkamegosztás által (mert a nagyobb egységet tekintve is több jövedelmet termel, így többet is fogaszthat). Bármely kis vállalkozás, de persze a nagyvállalat is, hamar észreveszi a jobb munkamegosztás, az észszerű specializáció által kitermelhető előnyöket. Ugyanaz az egyszerű logika fejt ki üdvöztőt, output-növelő hatását, mint amiről a bevezető közgazdaságtani tankönyvek azt a példát hozzák fel, hogy hiábavaló, ha egy körzeti orvos kétszer olyan jól gépel a számítógépen, mint az asszisztense, neki akkor sem szabad a számítógép előtt ülnie és gépelnie, hanem a betegekkel kell foglalkoznia, mivel az orvos igazi (komparatív) előnye a gyógyításban van, annak elmulasztása (az adminisztratív munka, a gépelés) túl nagy „áldozattal” járna. Az orvos gyógyítson, az adminisztráció pedig végezze az irodai munkát, még akkor is, ha az orvos éppen jobban adminisztrál! Kulcskérdés, hogy egy ország megtalálja, milyen iparágakban, mely termékek piacán képes kiválóan teljesíteni. Portugália például felismerte, hogy nemzetközi összehasonlításban nemcsak a bormtermelésben nagyon jó, hanem kiváló a futballisták exportjában is, és – a klubtulajdonosok örömeire is – sikeresen kínálhatja játékosait a nagy európai kluboknak. Portugália remek érzékkel vette észre a nemzetközi futballexportban lévő lehetőségeket, a mind nagyobbra és jövedelmezőbbre duzzadó, ebben az iparágban szunnyadó komparatív előnyöket. Nehezen lenne vitatható, hogy a magyar футбол felzárkóztatására tett erőfeszítéseket tekintve is sokkal jobb kilátás mutatkozik a befektetés megtérülésére, a játékosok exportálására az EU-n belül, mint a periférián vagy netán az EU-n kívül. Az integráció közgazdasági előnyei ebben az esetben is eléggé nyilvánvalóak. Egy ország prosperitását kizárólag a futballból táplálni azért mégsem lehet. Ezért az eurózónás, de a szegényebb, perifériás csoportba tartozó EU-tagországoknak is

ajánlatos olyan, távlatilag versenyképes ágazatokat, nemzeti iparokat találni, amelyek a nagy EU-piacon tartós és kellően nagy keresletre számíthatnak. Ezek azonosítása és támogatása elkerülhetetlen. A klasszikus Adam Smith-i alapmű címét kölcsönözve, a *Vizsgálódás a nemzetek gazdagsága okai és természete tárgyában* ma is nélkülözhetetlen, szinte kötelező, ha meg akarjuk érteni az EU és előttünk álló útválasztás lényegét. A felzárkózni igyekvő kis, nyitott gazdaságokban különösen, de a már gazdagnak nevezhető országokban sem kerülhető meg az EU és így a tagállamai előtt is tomyosuló útválasztási dilemmák kelő mélységű, tudományos igényű megválaszolása. Azt kell belátni, hogy a több vagy kevesebb integráció, a több vagy kevesebb Európa jelenti-e a jövőbeli prosperitás zálogát, a prosperitás fogalmába természetesen beleértve az egyúvé tartozás számos, nem gazdasági hozadékát, az európai értékek megőrzését is.

Az EU a Brexit és az egyéb, régről fogat működési nehézségek nyomán elkerülhetetlen átalakítási tervek megvalósítására kényszerül. A küszöbön álló változások miatt muszáj alaposan átgondolni az esedékessé váló magyar útválasztási lehetőségeit, veszélyeit és főleg a távlatos felzárkózási esélyeket befolyásoló körülményeket. Az EU által közzétett öt hivatalos átalakítási változatot – 1. minden megy tovább; 2. kevesebbet együtt; 3. néhányan többet tesznek; 4. radikális újratervezés; 5. sokkal többet együtt – lehet és kell megfontolni.

*

Nézzük ezeket egyenként, és főleg azt, hogy vajon a magyar kormány majd melyiket támogathatná leginkább. Ahogy az sejthető, sem az EU-27-nek, sem Magyarországnak nem egyszerű feladat a kusza érdek- és erőviszonyok alapján a választás. Ám nyugodtan kimondhatjuk, mind az EU, mind Magyarország szempontjából történelmileg is kiemelkedő jelentőségű választásról van szó. A választás nehézségét egyébként jól jelzi, hogy a kérdés elismert magyar szakértői is eltérő állásponton vannak, amikor a megvalósulási esélyeket latolgatják (lásd: *HVG*, 2017/29. szám, 59. o.).

Ad 1.A „minden megy tovább” változat

Nem nyúlna a közös költségvetés mértéhez, de azt átalakítaná az új feladatokhoz igazodva (biztonság, határvédelem, migráció), szigorítaná az agrártámogatásokat, emelné a nemzeti önrészt, megszüntetné a tagállami kedvezményeket. Ez a „békés” változat jelenti a könnyű, békés utat, de sok tagországban aligha lesz politikailag népszerű.

Ad 2.A „kevesebbet együtt” változat

Egy szűkített vagy kevesebb Európa forgatókönyve, jelentősen zsugorodó költségvetést, a felzárkózási és agrárprogramok érdemi szűkítését jelentené, új célokra nem lenne pénz. A fő bevételek maradnak, ám a kedvezmények megszűnnek. A szűkítés nemzetközileg kifejezetten kényes üzenet, ezért szintén kevésbé valószínű változat.

Ad 3.A „néhányan többet tesznek” változat

Változatlan méretű brüsszeli büdzsé, a nettó befizető országok többet válnának, de csak új közös célok (biztonság, migráció, határvédelem) érdekében. Közös uniós ügyészség létrehozása, kevesebb, de célzottabb agrártámogatás, euróövezeti beruházásvédelem, közös pénzügyi tartalékképzés, új forrással csak azt finanszírozzák, aki részt vállal az új feladatok megvalósításából. Ez a forgatókönyv a lényegében „kétszességesként” deklarált átalakítás. A nem euróval fizető országoknak ez aligha lesz vonzó.

Ad 4.A „radikális újratervezés” változata

Szűkített költségvetés. A felzárkóztási és az agrárkifizetések jelentős csökkentése és irányítottasága (oda, ahol jobban tudnak értékesülni, azaz hozzáadott értéket termelni), a közlekedési és energetikai hálózatok, a világszintű K+F irányok támogatása. Az új biztonsági és védelmi programok finanszíro-

zása új forrásokkal megnövelt saját bevételekből (mint pl. tranzakciós és környezetvédelmi adó kivetése). Szigorúan vett nemzetközi gazdaságtani értelemben talán ez a terv a legelőremutatóbb. Ugyanakkor a legnehezebben megvalósulni látszó. A radikális átalakítások miatt viszonylag kisebb a több-ségi támogatás esélye.

Ad 5.A „sokkal többet együtt” változat

Számottevően megnövelt brüsszeli költségvetés új célokkal kibővítve. Az euróóvezet saját adószedésén (nem csak a tagállamoktól begyűjtött befizetésekén) nyugvó költségvetésének kiépítése, egy Európai Valutaalap (fejlesztés-beruházási alap) felállítása, a kohéziós folyamatok felgyorsítása, újradefiniálása. A befizetések átfogó reformja új típusú adók és adójellegű tagállami kötelezettségek formájában. Ez lenne a valóban új, több Európa, a „kváziföderális” változat, amely alapvető irányváltást hozna az EU-ban politikai és intézményi értelemben egyaránt. Ugyanakkor azonban a túlzott eurózónás tagországi ambíciók miatt politikailag talán a legszerűlekenyebb, ugyanis ez is előrevetíti a hivatalos le(szét)válás veszélyét a perifériás, nem eurózónás országok számára. Egy ilyen leválás az amúgy sem erős, a migránsválság óta tovább lankadó kohézió végleges meggyengülését eredményezheti.

A lehetséges átalakulási változatok és az előkészítési céllal felvázolt döntési forgatókönyvek erősen rövidített, majdnem „zanzásított” változatainak áttekintése után nem kerülhető meg a kérdés: Magyarországnak mégis melyik út lenne a legkedvezőbb, ha az előzetes pozíciók kialakítására, majd már „éles választásra”, a szavazásra kerül sor? A rövid válasz: feltehetően egy olyan kombináció, amelyik a 3., a 4. és az 5. forgatókönyv egyes elemeit ötvözné, főleg, amelyek több felzárkóztatási forrást és kevesebb közös kötelezettséget jelentenek. Ilyen kombináció és így ilyen választási („mazsolázási”) lehetőség azonban nem létezik, ezért le is lehet venni a napirendről.

Ha szigorúan nemzetközi gazdaságtani szempontok szerint vizsgáljuk a felajánlott forgatókönyveket, ami egy írás számára megengedhető, akkor közgazdász szemmel az egyes változatokhoz az alábbi véleményt lehet fűzni az ilyen elemzések a döntés-előkészítés számára csak szakértői véleményekben fognak megjelenni, végső hatások nehezen mérhető, a nullánál ugyan nagyobb lesz, a végeredmény ugyanis tisztán politikai vektorok eredőjeként fog majd megszületni).

Legkisebb gazdasági áldozattal az 1. forgatókönyv („Minden megy tovább”) jár. Könnyű választásnak tűnik, de ez sovány közös politikai produktum lenne, ezért ennél – jó eséllyel – továbblép majd a közös EU-s akarat. A „Kevesebbet együtt”, a 2. változat, direkt hátramenet, az integrációs szintekből való visszavonulás egy politikai integráció nélküli, egyszerű közös piacba. A 2. változat, a szűkítés, a felzárkózni vágyó országoknak nemkívánatos, így nekünk sem. A „Néhányan többet teszünk”, a 3. változat is a szűkítésnek egy válfaja, ezt sem akarhatjuk igazán támogatni. A 4.-et, vagyis a radikális újratervezést látná szívesen a tudomány képviselője, amelyben a meglévő és az új forrásokat jobban összpontosítanák, és az átgondoltabb, „célzott” felhasználás és ellenőrzés megvalósulna a közös pénz elosztásában, jobban közelítve ahhoz a természetes körülmé-kintéshez, amit általában a privát pénz privát célokra költésére fordítunk. Az 5., a „Sokkal többet együtt” változat a 4. lehetőségnél is több integrációs előnyt nyújthatna, a föderáció nagyobb gazdasági ereje is nyilvánvaló.

(Folytatás a 6. oldalon)

Jameson CineFest

14. Miskolci Nemzetközi Filmfesztivál

2017. SZEPTEMBER 8-17.

www.cinefest.hu

CineClassics

Nyitófilm:

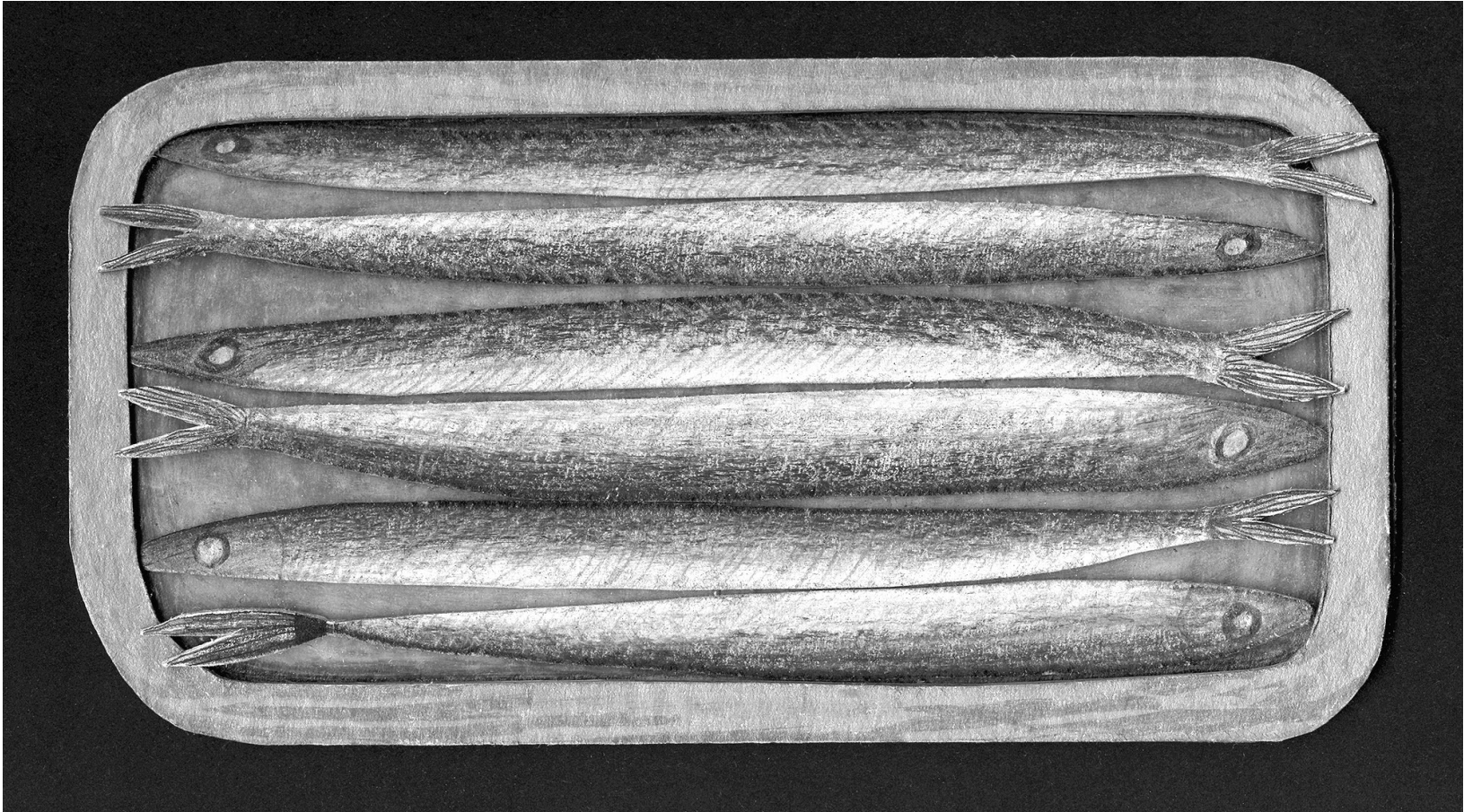
SÖRGYÁRI CAPRICCIO

A RENDEZŐ ÉS A FŐSZEREPLŐ JELENLÉTÉBEN

FIZESSEN ELŐ AZ ÉLET ÉS IRODALOMRA!

Lapunkat minden pénteken házhoz viszi Önnek a Magyar Posta munkatársal!
Előfizetés egy évre 19 860 Ft Megrendelhető a szerkesztőségben.
Telefon: 210-5149, 210-5159 Fax: 303-9241, e-mail: lapterjesztes@es.hu

www.irokboltja.hu

Tillmann Hanna: Mi jól érezzük itt magunkat

HANÁK ANDRÁS:

Justice Taney távozik

Jobban mondva eltávolították. Roger B. Taney az amerikai polgárháborút megelőző korszak Legfelső Bíróságának elnöke volt, nevéhez fűződik az 1857-ben hozott hírhedt Dred Scott-döntés, amely sokak szerint szinte egyenes útként vezetett a fegyveres konfliktushoz. A főbíró szobrát a múlt hét egyik estjének csendjében, Maryland állam kormányzójának pecsétje által hitelesített parancssal eltávolították a törvényhozás annapolisi épülete elől. A Charlottsville-ben történt erőszakos eseményeket követően mennie kellett. Egyelőre szoborparkba vonul, esetleg múzeumba. Még át kell gondolni, mi lesz az olyan polgárháborús hősök szobraival, mint Lee tábornok vagy az olvasók előtt kevésbé ismert Beauregard tábornok, akiket a közvélemény jelentős része többé nem kíván közterületen, prominens középületek közelében látni. A Dred Scott-ítélet az amerikai „keleti parti” alkotmányjogi gondolkodás az egyik legszegényenletesebb bírói döntésnek könyvelte el. Amikor hasonlóan szegényenletes döntések születtek a XX., majd a XXI. században, és ne tagadjuk, hogy voltak ilyenek, a kommentátorok gyakran bélyegezték meg e döntéseket oly módon, hogy az „századunk Dred Scottja”.

De miként vonulhat be a történelembe ily módon egy bírói döntés? Hát úgy, hogy a történet elején kezdjem, hogy Dred Scott rabszolgastátuszba született 1795 körül Virginia államban. Státusza szerint egy Peter Blow névre hallgató fehér ember tulajdona volt. Tulajdonosával később a szintén rabszolgatartó Missouri államba költözött, ahol Blow eladta emberünket a szövetségi hadsereg egyik sebészének, akivel hamarosan a rabszolgatartást tiltó Illinois államba költöztek. Scott később a minnesotai Fort Snellingben feleségül vette a szintén rabszolgastátuszba született Harriet Robinsont. Gyermekük, Eliza és Lizzie már nem rabszolgának születtek. A sokat utazó sebész, John Emerson

később az egész családdal visszatért St. Louis városába. Missouri állam ekkor még mindig rabszolgatartó volt, így Scott jogi státusza ismét rabszolga lett. Volt, hogy eladták, máskor csak kölcsönadták amolyan haszonbérleti szerződés keretében. Nem egészen világos, milyen praktikus ok miatt fordult Scott bírósághoz, de egyszer csak azt kérelmezte, hogy Missouri állam bírósága állapítsa meg: ő szabad ember és nem rabszolga. Arra hivatkozott, hogy Missouri állam jogrendje szerint az az elv érvényesül, hogy aki egyszer szabaddá válik, az az is marad, tekintet nélkül arra, hogy később milyen államban létesít állandó lakóhelyet. Bonyolult jogi csörte után a per a szövetségi bíróságok malmában örlődött, mígnem első fokoz esküdszék előtt – Scott nyert is. Ámde Emerson sógora, John F.A. Sanford fellebbezett, és az ügy az Egyesült Államok Legfelső Bíróság elé került. Dred Scott egyelőre rabszolgastátuszban maradt. A bíróság az első hibát azzal követte el, hogy Sanford nevét helytelenül Sandford változatban vezette fel az ügyiratokra, így a bírósági határozatok krónikája a *Dred Scott v. Sandford* néven tette ismertté az esetet. Így kell hivatkozni rá.

A Legfelső Bíróság 7:2 arányú többsége Scott ellen döntött. Taney főbíró, mint azóta olyan sok más fő- és albíró, nemes egyszerűséggel a „kereshetőség” kérdésével exponálta a jogvitát. Azt kérdezte, mit keres itt Scott, van-e egyáltalán joga pert indítani az Egyesült Államok szövetségi bíróságai előtt. Indíthat-e pert egy néger rabszolga, tette fel a kérdést ma már kissé nyersnek tűnő őszinteséggel, „kinek őseit ebbe az országba importálták, majd rabszolgának eladták”? Ennél egy fokkal emelkedettebben megfogalmazva: tagja lehet-e a néger rabszolga annak a politikai közösségnek, amelyet az Egyesült Államok alkotmánya létesített, és mint e közösség tagját megilleti-e mindazon „jog, privilégium és védelem” (Taney

szerint „rights, privileges and immunities”), amely az Egyesült Államok minden állampolgárának kijár. Nem kellett agyafúrt jogászai képesség a válasz felleléséhez; azóta minden jórával autokrata tudja, miként kell ilyen helyzetben jogászkodni-érvelni. A válasz az volt, hogy annak ellenére, hogy néhány tagállam szabad státuszt és állampolgárságot adott az importált embereknek és utódjaiknak, a fekete ember – Taney főbíró szerint – nem polgára az Egyesült Államoknak, és nem is lehet sohasem szövetségi állampolgár. Jól ismert tény, idézte fel Taney, hogy az alkotmány elfogadásakor a fekete rassz tagjait alacsonyabb rendűnek tekintette a közösség, mint akik a fehér rassz tagjaival nem képesek politikai és társadalmi köteléket alkotni.

Taney számára az a megállapítás, hogy a feketéket saját jólétük érdekében jogos és igazságos rabszolgasorsra ítélni, majdhogynem annyira magától értetődő volt, mint Jefferson számára az a tétel, hogy a Teremtő valamennyi embert egyenlőnek teremtett. Abban a korban csak kevesen vetették fel élesen, hogy e két tétel – mind a Teremtő színe előtt, mind a közéletben – nehezen egyeztethető össze. Taney főbíró alkotmányolvasatából az következett, hogy hiába születtek szabad négerként egy szabad államban, ahol még választójoguk is lehetett, az ilyen ember sohasem válhat az Egyesült Államok teljes jogú állampolgárává. Durva – ahogy azt a mai magyar ifjúság mondaná.

Soha le nem mosható szegény – vélte a döntésről a kortárs Abraham Lincoln, de nem talált kibúvót az alól, hogy 1861. március 4-én Taney főbíró előtt tegye le az elnöki esküt. Akkor a Dredd Scott-döntést visszafogottan csak tévesnek nevezte. A kereshetőség kérdésére a polgárháború

és az azt lezáró alkotmánymódosítások adták meg a választ. A XIV. módosítás állampolgárság klauzulája kifejezetten a Dred Scott döntésre felelt: minden Amerikában született vagy honosított személy az Egyesült Államok állampolgára és egyúttal azon állam polgára, amelyben tartózkodik. Egyetlen tagállam sem hozhat olyan intézkedést, amely megtagadná egy amerikai állampolgár vételes privilégiumait és védelmét, azokat a „privileges and immunities” javakat, amelyeket Taney főbíró az egyes tagállamok rabszolgastátuszba született embereitől éppen úgy elvitatott, mint a szabad emberekként született fekete polgártársaktól.

Amerika más, Magyarország más – összegezett Székely János múlt heti írásában (*Magyarország más, Amerika más, ÉS*, 2017/33., aug. 18.). Nincs okunk kételkedni e megállapítás helytállósága felől. Hogy hová vezet a szobrok eltávolítása Amerikában, az nehezen mondható meg. Taney főbíró bizonyára nem érdemli meg, hogy szobra köztéren, egy – mondhatjuk – meggyháza előtt álljon. De a nagyobb intellektuális és morális kérdés oda vezet, hogy az amerikai közvélemény előbb-utóbb körültekintően végiggondolja, miként is gondolta Thomas Jefferson az általa és kortársai által magától értetődőnek nevezett dolgot, miszerint minden ember egyenlőnek teremtett, és a Teremtő őket olyan elidegeníthetetlen jogokkal ruházta fel, mint az élethez, a szabadsághoz és a boldogulás kereséséhez való jog. Erről a gondolkodási folyamatról ebben az írásban nem áll módomban értekezni. Bár vannak sejtéseim. Nem hiszem, hogy Jefferson szobrának távoznia kell majd washingtoni emlékhelyének árnyas zugából és a megannyi közterületről, amelyen olyan ideálra figyelmeztet, amelyet talán önmaga sem fejtett ki a teljesség igényével.

MAGAS ISTVÁN:
Útelágazás

(Folytatás az 5. oldalról)

A nemzetközi gazdasági integráció szempontjából a pozitívumok jól láthatóak, a föderális jelleg kialakítása azonban ma még utópisztikusnak tűnik.

A jelenlegi helyzetben a tervezett új, távlatos közösségi célok a saját kommunikációban leginkább „hazabeszélő” patrióta nemzeti kormányoknak még nem kínálnak olyan erős támogatást, mint amilyen a megalkuláskor a béke és az európai együttműködés közös, új élménye volt. A hatékonyságnövelés elve szép dolog, ám önmagában mint olyan, nem hajtja az EU döntési centrumait semmilyen irányba. Az EU nem nemzetközi vállalat, hanem sajátos politikai képződmény is, amely sok áttételen át, de mégiscsak nemzeti választókat reprezentál. A tipikus EU-s választói akarat meghatározása ezért is meglehetősen nehéz, ha nem lehetetlen tudományos kérdés.

A sikeres átalakításhoz kellene tehát egy eltökélt, erős és vonzó, ugyanakkor hihető vízióval rendelkező vezető, amelyik érzékelteti a tagállamokkal és a világgal, hogy az EU márpedig erősebben és nem gyengébben kíván kikerülni az elmúlt évek tekintélyt romboló válságaiból, és néhány kérdésben a tagállamoknak bizony érdemes lesz a nemzeti érdekeken felülemelkedni. Az 5., a „Sokkal többet együtt” javaslat ilyen perspektivákat vázol fel. De ehhez, a kváziföderális változathoz viszont igen alapos előkészítés kell, önmagában az eltökéltség ehhez biztosan nem elég. Sok, erős szövetséges kell hozzá. Egy újraválasztott Angela Merkel és európai vezető szerepre vágó Németország ilyen szövetséges lehet.

*

Az útválasztás mind az EU, mind Magyarország számára kitüntetett jelentőséggel bír geopolitikai szempontból is: az Egyesült Királyság nélküli Európai Uniónak egyensúlyoznia kell a nagyhatalmi ambícióit újraelosztó Oroszországgal és az USA közötti, régről fogant konfliktusok kiéleződése közepette úgy, hogy féken tartsa Törökországot és a globális befolyását látványosan növelni tudó Kínát is. Mindezt úgy, hogy belső kohézióját tovább ne csökkentheti, ellenkezőleg, azt növelni kényszerül, gazdasági erejét, már elért integrációs vívmányait, külső határainak védelmi képességét pedig meggyőzően kell megmutatnia a világ felé is. Ebben az újraformálódó Európába kell tehát belesimuljunk úgy, hogy alapvető érdekeink ne sérüljenek, és kedvezményeink lehetőleg ne csorbuljanak. Ha netán a 4. változaton is túllépve, a több Európa koncepció kerekedne felül, ami kevésbé valószínű, akkor támogassuk ezt a „sokkal többet, együtt” útvonalat! A minőségében újat jelentő európai út követésével kellemes, pozitív meglepetések is várhatnak ránk. (És idővel akkor talán a BL-hez is közelebb kerülünk.)

I am a Kiskunság guy

Interjú a távozó holland nagykövettel

„Nyugodtan üssétek a cigányt és a kurvát!”

Betlen Anna és Papp Réka Kinga vitája a prostitúcióról

Bérharc határok nélkül

Kampányfecsézés a nyugati fizetésekről

Egy új reformkorért dolgozunk

Fekete-Győr András a Momentum jövőjéről

Rózsa Sándor a Börzsönyben

Botrányos unkabékaprojekt

Jönnek a másolatok

Korszakváltás a rákgógyászatban

Itt tudunk kapcsolódni

Színház a kilátástalanság ellen

Ceglédi Zoltán, Lakner Zoltán és Tamás Ervin

publicisztikái

Kötélhúzás és kötélranc

Andor László: A magyar kormány láthatatlan a brüsszeli vitákban

I AM A KISKUNSAĞ GUY – MONDJA A TÁVOZÓ HOLLAND NAGYKÖVET

ÚJ REFORMKORÉRT DOLOGOZUNK Fekete-Győr András a Momentumról

RÓZSA SÁNDOR A BÖRZSÖNYBEN A botrányos unkabékaprojekt

LESTNEK ITT EURÓPAI FIZETÉSEK? – BLÖFFÖL A JOBBIK

BÉRKAMU

Jameson CineFest

14. Miskolci Nemzetközi Filmfesztivál

2017. Szeptember 8-17.

www.cinefest.hu

CineClassics

FÓKUSZBAN

A MODERN MUSICAL

litera

AZ IRODALMI PORTÁL

A HÓNAP SZERZŐJE: Tábor Ádámmal Fehér Renátó beszélget.

NAGYVIZIT: Keresztury Tibornal készült kétrészes nagyvizit-interjúk mellett részletet közlünk a *Hűlt helyem* című készülő regényből.

2FLEKKEN: Jánossy Lajos tárcája.

NYÁRI KÖRKÉRDÉS: Az *Ördög a részletekben* című nyári körkérdésünkben szerzőink filmsorozatokról írnak. A héten Tallér Edina, Demény Péter és Toth Benedek írását közöljük.

KRITIKA PÁLYÁZAT: Büszkeség és ballítele című kritikapályázatunkban Havasiéti József, Háy János, Molnár T. Eszter, Vida Gábor és Margaret Atwood könyveiről várunk kritikákat. Határidő: október 12.

GYAKORNOK-PÁLYÁZAT: Új gyakorrnokok jelentkezését várjuk augusztus 27-éig.

<http://www.litera.hu/>

<https://www.facebook.com/Litera.irodalom/>